Schellingova Filozofija umjetnosti

Babić, Jasna

Undergraduate thesis / Završni rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:907560

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski Fakultet

Preddiplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Filozofije

Jasna Babić

Schellingova filozofija umjetnosti

Završni rad

Mentor doc. dr. sc. Marijan Krivak

Osijek, 2013.

Sažetak

Ovaj završni rad iznosi kratak pregled Schellingove filozofije umjetnosti. Usredotočen je na prikaz i objašnjenje Schellingovog definiranja i konstruiranja same umjetnosti, te još nekih dodatnih pojmova koji proizlaze i koji su potrebni za njezino definiranje i konstruiranje. Svi Schellingovi stavovi u vezi s određenjem umjetnosti i njihova tumačenja preuzeti su i potkrijepljeni s citatima iz njegovog djela *Filozofija Umjetnosti*. Također, korištena je i sekundarna literatura, poradi detaljnijeg razumijevanja određenih Schellingovih teza. Rad je podijeljen u tri glavna poglavlja, a to su: Određenje umjetnosti, Konstrukcija sadržaja umjetnosti i Umjetničko djelo, zatim su još u potpoglavljima razrađeni određeni stavovi i pojmovi radi jasnijeg prikaza. Kroz cijeli su rad prisutna objašnjenja Schellingova određenja glavnih pojmova njegove filozofije umjetnosti, kao: indiferencija idealnog i realnog, filozofija prirode, jastvo transcendentalnog idealizma, mitologija, umjetničko djelo i genij.

Ključne riječi:

Filozofija umjetnosti, indiferencija, apsolut, mitologija, ljepota, genij

SADRŽAJ

1. UVOD 4

2. ODREĐENJE UMJETNOSTI 6

2.1. O prirodi i O „Ja“ 7

2.2. Potencije i ideje 9

2.2.1. Ideja ljepote 10

3.1. Apsolut 13

3.2. Mitologija 14

3.2.1. Simbol 17

4. UMJETNIČKO DJELO 18

4.1. Genij 19

4.2. Odnos uzvišenosti i ljepote 20

5. ZAKLJUČAK 23

LITERATURA 24

1. UVOD

Zadatak ovog završnog rada jest dati kratak pregled filozofije umjetnosti Friedricha Wilhelma Josepha von Schellinga. U Schellingovom filozofskom sistemu estetski problem zauzima središnje mjesto, stoga se njegov sistem naziva i estetička metafizika.

Prvo poglavlje, Određenje umjetnosti, daje opći prikaz Schellingovog shvaćanja umjetnosti, koju je odredio kao indiferenciju idealnog i realnog, dakle, ono istinski idealno jest identično s onim istinski realnim. Za Schellinga je Bog ili apsolut izvor i uzrok umjetnosti, jer je Bog upravo ta indiferencija idealnog i realnog koja čini umjetnost. Kako se Schellingov filozofski sistem sastoji od filozofije prirode i filozofije transcendentalnog idealizma, koji počiva na jastvu, tako se u posebnom potpoglavlju objašnjavaju te dvije discipline radi boljeg razumijevanja stava da se priroda i duh sintetiziraju u umjetnosti. Filozofija prirode i transcendentalni idealizam važni su za ovaj prikaz filozofije umjetnosti, jer umjetnost prikazuje apsolut, a on je identitet prirode i duha, uopće je identitet svih suprotnosti. Besvjesna priroda jest, takoreći, organ filozofije koju završava svjesno stvaralaštvo umjetnosti. U potpoglavlju Potencije i ideje prikazano je kako je umjetnost jedna od potencija Božje afirmacije u idealnom svijetu te indiferencija znanja i djelovanja. U posebnom potpoglavlju Ideja Ljepote, razrađena je ideja ljepote, koja odgovara potenciji organizma i umjetnosti, te obuhvaća ideje istine i dobrote.

U drugom poglavlju, Konstrukcija sadržaja umjetnosti, određeno je da su praslike sadržaj umjetnosti, odnosno da umjetnost prikazuje stvari po sebi, dakle, kakve su u apsolutu, pa je stoga Schelling umjetnost smjestio u središnje mjesto univerzuma, jer prikazuje prijelaz iz konačnog u beskonačno. Ovo poglavlje sadrži i kratko određenje pra-slika, odnosno ideja. Kako Schelling svoju konstrukciju umjetnosti započinje s apsolutom, tako je u potpoglavlju s naslovom Apsolut sažeto prikazano njegovo shvaćanje apsoluta. Zatim, za Schellinga je mitologija nužan uvjet umjetnosti, pa je i ona u potpoglavlju razrađena, s time da je stavljen naglasak na samu tvorbu mitoloških bogova. Mitologiju je odredio kao simboličku, dakle, simbol je njezin princip, pa je u posebnom potpoglavlju, radi jasnijeg prikaza, on i obrađen.

Treće poglavlje, Umjetničko djelo, definira umjetničko djelo kao prikaz apsoluta u pojavi, odnosno u njemu je apsolut objektiviran. U potpoglavlju je određen genij kao jedini koji može stvarati umjetnost, jer je on apsolutna nužnost, tako što u sebi sadrži dio Božje apsolutnosti, povezan je s vječitim pojmom, pa može stvarati iz ničega, a ne samo oponašati

pojavnu prirodu. U drugom je potpoglavlju prikazan odnos uzvišenosti i ljepote. One se neraskidivo prožimaju u umjetničkom djelu, jer ono prikazuje apsolut, a on je njihov identitet.

2. ODREĐENJE UMJETNOSTI

Schelling određuje umjetnost kao indiferenciju idealnog i realnog, a to znači da „bit idealnog svijeta jest isto kao i bit realnog,“[1] dakle sve jedinice koje realno u sebi shvaća ujedno su i jedinice koje idealno u sebi potpuno zahvaća.[2] Schelling smatra da je Bog neposredni uzrok umjetnosti, jer je Bog „kroz svoj apsolutni identitet izvor svakog objedinjavanja realnog i idealnog,“[3] a na tom objedinjavanju ili indiferenciji temelji se umjetnost. Bog je ono apsolutno identično, jer „realni i idealni svijet, priroda i duh nisu dva dijela Boga.“[4] Nedjeljivo ***svestvo*** Boga jest apsolutni identitet po kojem je „sav Bog u prirodi kao što je sav u duhu.“[5] Umjetnost je indiferencija idealnog i realnog, ili sinteza prirode i duha, a to svestvo ili apsolutni identitet se odrazuje, iako je „inače za zor nepristupačno“[6] upravo u umjetnosti.

Za Schellinga je umjetnost organon filozofije, upravo zbog toga što umjetnost ostvaruje indiferenciju idealnog i realnog, ili subjektivnog i objektivnog, a on smatra da filozofija „ima svoje načelo i svoju svrhu u apsolutu, odnosno u indiferenciji subjektivnoga i objektivnoga, realnog i idealnoga.“[7] Suprotnosti, subjekt-objekt, priroda-duh, pojedinačno-opće, iz zbilje se pomiruju u apsolutnom i time se kao problem rješavaju.[8] Kroz umjetnost se stoga najbolje otkriva narav apsoluta, jer ona prikazuje „apsolut u formi ideniteta tih suprotnosti.“[9] Umjetnost, kao i filozofija, prikazuje apsolutno; razlika jest ta što filozofija ide prema idealnom, a umjetnost prema „vizualnoj stvarnosti u kojoj istovremeno pokazuje univerzalni i idealni aspekt.“[10]

Schellingov se filozofski sistem sastoji od filozofije prirode i transcendentalnog idealizma, a filozofija umjetnosti oboje ih povezuje, jer je, dakle, indiferencija prirode i duha,

---

[1] Grgurev, V., Rinčić, I., Krivak, M., Perić, Z., Roščić. V., Veljak, L., Eterović, I.: „Recenzije i prikazi“, *Filozofska istraživanja* 29 (4/2009), str. 787-807, iz recenzije Vani Roščić: F.W. J. Schelling, *Filozofija umjetnosti*, str. 799-802, ovdje str. 800.
[2] Ibid., str. 800.
[3] Ibid., str. 800.
[4] Ibid.,str. 799.
[5] Ibid., str. 800.
[6] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1979., str. 88.
[7] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti* (prijevod sa njemačkoga: Marijan Cipra), Hrvatska Sveučilišna Naklada, Zagreb, 2008., predgovor, str. I.
[8] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 82.
[9] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti* predgovor V
[10] Grgurev, V., Rinčić, I., Krivak, M., Perić, Z., Roščić. V., Veljak, L., Eterović, I.: „Recenzije i prikazi“, *Filozofska istraživanja,* str. 799.

odnosno „stoji po sredini idealizma subjekta i realizma objekta.“[11] Njegov transcendentalni idealizam temelji se na jastvu, i to „Ja“ filozofija umjetnosti povezuje s prirodom kao njegovu suprotnost. Priroda i „Ja“ dva su suprotna pola kao subjektivno-objektivno i idealno-realno. Te suprotnosti razlikuju se po tome što „ono što se nalazi u prirodi, u objektu, na nesvjestan način nazočno je i u subjektu, u jastvu.“[12] Umjetnost je indiferencija tih suprotnih polova, ona „posreduje između prirode i jastva, objekta i subjekta.“[13] Priroda i „Ja“ se pretpostavljaju i „traže posredovanje i sintezu koju će upravo razviti filozofija umjetnosti.“[14] U Schellingovom filozofskom sistemu filozofija umjetnosti zauzima središnje mjesto, jer umjetnost, odnosno umjetničko djelo jest slika apsoluta. Apsolut je indiferencija subjekta i objekta, a umjetničko djelo je također takva indiferencija jer ono „nadmašuje dualnost prirode i duha“[15] time što povezuje slobodu i nužnost, a to čini tako što je „srodno i slobodnoj proizvodnji duha i nesvjesnoj proizvodnji prirode.“[16]

2.1. O prirodi i O „Ja“

Iz gore navedenoga pokazano je da Schelling zastupa stajalište apsolutnog jedinstva svega, drugim riječima, smatra da su priroda i duh ujedinjeni u sintezu kroz umjetnost. Indiferencijom realnog i idealnog on je „prevladao sve tradicionalne opreke prirode i duha.“[17]

Schelling smatra da se u prirodi kroz prirodoznanstvena istraživanja otkriva dvojstvo antagonističkih sila. No, slika svijeta svagda pokazuje jedinstvo dualiteta, koje naziva prvim identitetom, i koje „nije razumljivo kao slučajnost, nego kao nužni rezultat jedinstvene stvaralačke sile prirode koju Schelling naziva svjetskom dušom.“[18] Schelling je svjetsku dušu odredio kao autonomni i imanentni princip zbilje. Ona je princip koji, u dvojstvu prirode, povezuje ta dva suprotna pola u „kontinuirano nerazješivo jedinstvo.“[19] Pomoću svjetske duše, koja je organizirajući princip, moguća je smislenost svijeta i razumljiva je sastavljenost jedinstvenog svijeta. Unatoč svojoj raznovrsnosti i raznolikosti, anorganska priroda jest „ipak jedinstvo fizikalnih procesa (od sile teže do magnetizma i elektriciteta).“[20]

---

[11] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti* predgovor VII
[12] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, predgovor, str. V
[13] Ibid., str. IV
[14] Ibid.
[15] Ibid., str. VII.
[16] Ibid.
[17] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 77.
[18] Ibid., str. 74.
[19] Ibid., str. 75.
[20]Ibid., str. 77.

Za Schellinga je priroda „sistem nesvjesnih umnih radnji,“[21] ispunjena je životom i duhom, te je stoga i stvaralačka snaga. Organska i anorganska priroda predstavljaju jedan neprekidan prijelaz i razvoj do sve savršenijih tvorbi. Priroda, prema Schellingu, započinje besvjesno a završava svjesno, što znači da njezin stvaralački razvoj „kreće od mrtvog k živom, duhovnom, odnosno od nesvjesnoga k svjesnome.“[22] Iz ovoga shvaćanja – da je priroda stvaralačka snaga –očito je da je priroda i manifestacija života, jer „bi život mogao samo čudom nastati iz beživotne samo mehanizirane tvari.“[23] Kako su to besvjesno i svjesno, zapravo, dva pola iste zbilje, odnosno apsoluta, znači da je „zbilja božanska tvorevina.“[24] Ovaj stav Schelling objašnjava tezom da je „priroda vidljiv duh, a duh je nevidljiva priroda.“[25] Ista teza označava da je apsolut najviša sinteza vječno antagonističkih sila, jer se apsolut pojavljuje jednako u prirodi kao i u duhu. Za Schellinga, čitav je kozmički svjetski proces „umjetnički, nesvjesni stvaralački tok koji izlazi is apsoluta.“[26] Čovjek kao samodjelatno jastvo apriori konstruira prirodu, što znači da je „čitava zbilja samo naš stvaralački duh u beskonačnom nizu produkcija i reprodukcija.“[27] Duh u čovjeku u sintezi je s prirodom koja je izvan njega.

Svjesna i nesvjesna djelatnost subjekta razlikuju se po tome što „ako je svjesna djelatnost određena nesvjesnom, onda se radi o teoretskom odnosu čovjeka prema svijetu, a obratno imademo posla s praktičkim djelovanjem i spoznavanjem ljudskim.“[28] To teorijsko „Ja“ jest misaono promatranje nesvjesne djelatnosti uma, a praktičko „Ja“ slobodno djeluje na području morala, pravnog poretka i time „preoblikuje nesvjesnu zbilju i ostvaruje novi svijet.“[29] Praktičko „Ja“, dakle, predstavlja slobodni ljudski stvaralački produkt. Schelling ukazuje na „nužni duplicitet u samom primarnom jastvu,“[30] a to su teorijsko i praktičko jastvo, jer „smatra da objekt, odnosno stvarnost, ne može biti samo stvaralačka postavka subjekta.“[31] No, subjekt ni kao teorijsko niti praktičko „Ja“ u svom djelovanju ne dolazi do kraja, odnosno do puna ostvarenja. Subjekt je „uvijek na putu k – apsolutnom.“[32] Tek prevladavanjem oprečnosti teorijskoga i praktičkoga subjekt postiže taj svoj cilj, a to

[21] Ibid., str. 76.
[22] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 76.
[23] Ibid., str. 77.
[24] Ibid., str. 79.
[25] Ibid., str. 77.
[26] Ibid., str. 79.
[27] Ibid., str. 83.
[28] Ibid., str. 82.
[29] Ibid.
[30] Ibid., str. 72.
[31] Ibid.
[32]Ibid., str. 84.

prevladavanje ostvaruje samo umjetnički genij, koji djeluje nesvjesno. Dakle, u umjetničkom se stvaralaštvu ostvaruje ujedinjenje subjekta i objekta.

2.2. Potencije i ideje

Bog je, dakle, apsolutni idenitet, jedno ***svestvo***, stoga se pojavljuje jednako i u prirodi i u duhu, što znači da „priroda i duh nisu to dvije stvarnosti u koje bi se dijelilo nedjeljivo svestvo Boga.“[33] Bog se ne može podijeliti, nego je u prirodi shvaćena njegova čitava bit, odnosno njegova beskonačna afirmacija, pa je stoga i „univerzum po sebi jednako Bog.“[34] Schelling razlikuje pojavnu prirodu i vječnu prirodu. Pojavna priroda pojavljuje se „u svojoj posebnosti i odvojenosti od svega kao puki odraz apsolutnog svega,“[35] tada se naziva i ***natura naturata.*** Vječna priroda, ***natura naturans***, ili priroda po sebi shvaća u sebi sva jedinstva, odnosno ona je uobličenje Božjeg „beskonačnog idealiteta u realitet“[36]

Božja afirmacija uobličuje se u idealnom ili realnom, te takve posljedice Božje afirmacije Schelling naziva potencijama. Schelling je odredio tri potencije Božje afirmacije u realnom svijetu, ili prirodi, dakle, ako je idealno uobličeno u realno, a to su: materija, svjetlost i organizam. Materija je „postavljena u formi uobličenja idealiteta u realitet.“[37] Ona je, zbog svoje tjelesne pojavnosti, puka forma ili akcidencija, i njezina bit jest bitak. Svjetlost kao idealitet „u sebi razješuje sav realitet.“[38] Njezina je bit djelatnost. Materija stoji u suprotnosti sa svjetlosti, te su stoga njihove biti, bitak i djelatnost, u trećoj potenciji, organizmu, indiferentni, odnosno nerazdvojno povezani. Bitak organizma ujedno je i djelatnost, jer je njegova bit „nerazdvojna od postojanja forme.“[39] Drugim riječima, bit i forma su, dakle, jedno i isto, jedno je potpuni nerazdvojno od drugog, i obratno. Potencije u realnom svijetu, odnosno prirodi, odvojene su i jedna izvan druge, tako je na primjer organizam samo posebna potencija, i stoga pojavna priroda nije savršena objava božanskoga, jer „Bog nije jednak posebnim posljedicama njegove afirmacije, nego svestvu tih posljedica“[40] Jedino se u umu razješuju posebne forme, odnosno potencije, u apsolutni identitet, pa je stoga um savršeni odraz Boga, odnosno savršena objava božanskog.

---

[33]Vani Roščić: Schelling, *Filozofija umjetnosti*,, str. 799.
[34] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 16.
[35] Ibid., str. 16.
[36] Ibid., str. 15.
[37] Ibid.. str. 17.
[38]Ibid.
[39]Ibid.
[40]Ibid.

Materija, svjetlost i organizam potencije su realnoga, no Schelling navodi i potencije Božje afirmacije i u idealnom, a to su: znanje, djelovanje i umjetnost. Djelovanje je postavljeno kao „objektivna ili realna strana prema kojoj se znanje odnosi kao subjektivna strana.“[41] Dakle, kao i u realnom svijetu, gdje su se prve dvije potencije indiferencirale u trećoj, tako se i u idealnom svijetu znanje i djelovanje indiferenciraju u trećoj potenciji, umjetnosti. Znanje i djelovanje indiferencirane su u umjetnosti koja je „kao afirmirajuće za oboje.“[42] Umjetnost je indiferencija znanja i djelovanja, jer ona „po sebi nije niti puko djelovanje niti puko znanje nego je sasvim od znanosti prožeto djelovanje, ili obrnuto sasvim za djelovanje postalo znanje.“[43]

Bog je izvor ideja, pa „ideja kao božankso ne pripada posebno niti realnom niti idealnom svijetu,“[44] ali svim potencijama realnog i idealnog svijeta odgovaraju tri ideje, i to tako da istina odgovara prvoj potenciji materiji i znanju, dobrota odgovara svjetlosti i djelovanju, a ljepota odgovara organizmu i umjetnosti. Istina je puko idealno, a djelovanje je puko realno. Ljepotu je Schelling postavio tamo gdje se „svjetlost i materija, idealno i realno dodiruju.“[45] Dakle, ljepota nije puko idealno niti puko realno nego objedinjenje, odnosno indiferencija i idealnog i realnog. Umjetnost je, dakle, prikaz pra-slika, odnosno ideja, a u ideji su općenito i posebno u apsolutnom identitetu. Odnosno, umjetnost je prikaz prijelaza beskonačnog u konačno. U realnom se pojam pojavljuje istinski jednako pra-slici, upravo zbog toga što je ljepota „postavljena tamo gdje je posebno (realno) tako primjereno svom pojmu da ovaj sam, kao beskonačno, ulazi u konačno i biva sagledan *in concreto*.“[46]

2.2.1. Ideja ljepote

Sada slijedi određenije objašnjenje Schellingovog shvaćanja ideje ljepote. Istini odgovara nužnost, dobroti odgovara sloboda, a „ljepota ujedinjuje i istinu i dobrotu,“[47] pa je stoga ljepota, odnosno umjetnost „apsolutna sinteza ili uzajamno prožimanje slobode i nužnosti.“[48] Za Schellinga je neka pjesma lijepa ako u njoj „najviša sloboda samu sebe opet shvaća u nužnosti.“[49] Kako se nužnost i sloboda odnose kao svjesno i nesvjesno, stoga

[41] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 18.
[42] Vani Roščić: Schelling, *Filozofija umjetnosti*,, str. 800.
[43] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 18.
[44] Ibid., str. 19.
[45] Ibid., str. 20.
[46] Ibid..
[47] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 88.
[48] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 21.
[49] Ibid., str. 21.

umjetnost „počiva na identitetu svjesne i nesvjesne djelatnosti.“[50] Stoga je umjetničko djelo savršenije što više izražava taj identitet svjesne i nesvjesne djelatnosti.

Ideje ljepota i istina jedno su te isto, jer su obje identitet subjektivnoga i objektivnoga, razlika je ta što je istina „subjektivno ili uzorito sagledana kao što je ljepota odraženo ili objektivno.“[51] Jer su ljepota i istina jedno, Schelling je postavio stavku da „istina koja nije ljepota nije niti apsolutna istina i obrnuto.“[52] Istina u umjetnosti koja je samo vješto oponašanje prirodnosti bez povezanosti s božanskim, varljiva je, te stoga nije ljepota, odnosno nije apsolutna ljepota, pa stoga nije ni prava, istinska istina. Također je i dobrota u svojoj apsolutnosti ljepota, daje primjer duše, jer njezina „ćudorednost ne počiva više na borbi slobode s nužnošću, nego izražava apsolutnu harmoniju i pomirenje.“[53] Ta je „harmonija jednako istinska ćudorednost.“[54] Za Schellinga su istina, dobrota i ljepota jedna harmonična duša, a „istina i ljepota kao i dobrota i ljepota ne odnose se stoga nikada kao svrha i sredstvo.“[55] Poezija i umjetnost primaju i izražavaju harmoniju, a ona je sposobna, odnosno prilagodljiva za umjetnost. Ideja ljepota obuhvaća sve ideje, pa je Schelling umjetnosti dao važno mjesto u poretku ideja, i još je k tome estetički akt prozvao najvišim aktom uma, jer su „istina i dobrota zbratimljene samo u ljepoti.“[56] Ljepota se odnosi i na univerzum, jer Schelling smatra da je univerzum Božje umjetničko djelo, te da je u vječnoj ljepoti, zato što je univerzum isto kao i ljepota identitet realnog i idealnog.

[50] Ibid., str. 22.
[51] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 22.
[52] Ibid., str. 22.
[53] Ibid..
[54] Ibid., str. 23.
[55] Ibid.
[56] Ibid., predgovor, str. I.

3. KONSTRUKCIJA SADRŽAJA UMJETNOSTI

Schelling je izveo konstrukciju umjetnosti, odnosno njezinog općeg sadržaja, počevši od prvih načela filozofije, i to u prvom redu od apsoluta, jer je „umjetnost prikaz formi stvari kakve su one po sebi,“[57] odnosno kakve su u apsolutu, pa su stoga praslike općeniti sadržaj umjetnosti. Te su posebne forme stvari kao forme bez bitnosti, a u pogledu apsoluta su apsolutno moguće jer kao posebne u sebe primaju čitavu bit apsoluta, koja ne razlikuje zbilju od mogućnosti. No, pojedinačne stvari po sebi nisu realne, jer su se odvojile od apsolutne cjeline, ne primaju ju u svoju posebnu formu, pa stoga mogu biti pojedinačne, ali kad bi ju imale u sebi više ne bi mogle biti pojedinačne. Posebna stvar nema ništa izvan sebe, sama je svoja apsolutna cjelina i nije određena brojem, ona „zahvaća, dakle, samo jedinstvo i mnoštvo pod sobom, ali nije odrediva tim pojmovima.“[58] Ipak je samo univerzum apsolutno odijeljen, u svakome je isti, jer ne leži u nijednoj posebnoj formi nego leži u svakoj. Univerzum nije niti jednak niti nejednak bilo kojoj drugoj stvari, jer „ništa nije izvan njega čemu bi se on suprotstavio ili bio izjednačen.“[59] Za konstrukciju umjetnosti Schelling najprije definira njezino mjesto u univerzumu. Dakle, kako je već rečeno, za Schellinga je Bog neposredni uzrok umjetnosti, jer se ona temelji na Božjoj indiferenciji realnog i idealnog, stoga za njezinu konstrukciju polazi od Božjeg određenja kao apsolutnog identiteta. Bog je vječan, jedinstvo svih formi, nedjeljiv i „u njemu ne postoji nikakva kvalitativna razlika.“[60] Zbog toga što je Bog, ili apsolut, sinteza subjektivnog i objektivnog, stoga je on i izvor svih stvari, i njihova svrha. Kako umjetnost prikazuje pra-slike, dakle, stvari kakve su u apsolutu, stoga ju je Schelling postavio „u središtu najtajanstvenijeg procesa univerzuma u kojem se događa prijelaz iz konačnog u beskonačno, iz jedinstva u mnoštvo.“[61] Bog je izvor i uzrok ljepote, a ona je prikazana u pojedinačnim zbiljskim stvarima upravo kroz te posebne forme, pa se može pretpostaviti da su to one „posebne forme koje su u samom apsolutu.“[62]

Schelling smatra da je mitologija nužni uvjet i sadržaj umjetnosti. Mitologiju je odredio kao znanje o idejama koje su realno gledane bogovi, dakle, „Bog i bogovi realni su vid ideja koje imaju po sebi idealni bitak.“[63] Drugim riječima, mitološka bića, odnosno bogovi, su beskonačne ideje uobličene u realna bića. Ideje su kao bića vječne i nepromjenjive,

---

[57] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 24.
[58] Ibid., str. 26.
[59] Ibid.
[60] Vani Roščić: Schelling, *Filozofija umjetnosti*,, str. 799.
[61] Ibid., str. 800.
[62] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 25.
[63]Ibid., predgovor, str. IX

jer su one kao bogovi prikazne kakve su po sebi i za sebe. Umjetnost nužno mora imati mitologiju za sadržaj, kaže čak da „umjetnosti nema bez mitologije.“[64] Schelling je ljepotu stavio na važno, zapravo središnje mjesto, a poezija je – koja je čovjekova moć s kojom proizvodi ljepotu –„stavljena nad sve druge znanosti i umjetnosti.“[65] Poezija je, dakle, za njega najviša umjetnost. „Homer stoji na početku poezije“[66] i za grčku je umjetnost stvorio bogove. Smatra da duhovna povijest započinje mitologijom i da s njom, odnosno u umjetnosti, povijest mora završiti i ispuniti svoju svrhu. Schelling postavlja tezu, koja glasi: „kao što je pjesništvo bilo na početku učiteljicom čovječanstva, tako će ono biti i na kraju.“[67] Stoga, očekuje da će u budućnosti jedan budući Homer, jedan genij, obnoviti i umjetnost i religiju i filozofiju, jer smatra da je suvremena umjetnost u krizi, zbog pomanjkanja „suvremene mitologije koja bi jedino bila u stanju prezentirati ideju ljepote kakvu su imali stari.“[68] Dakle, Schelling od budućeg Homera očekuje da će oblikovati jednu novu mitologiju, odnosno umjetnost.

3.1. Apsolut

Kako Schelling za svoju konstrukciju umjetnosti polazi od apsoluta, tako će ovdje biti kratak prikaz njegovog shvaćanja apsoluta.

Apsolut je sinteza subjekta i objekta u jednom višem identitetu, i to apsolutnom identitetu; identitet svih stvari u kojem je sve svedeno na jedinstvo i poništene sve razlike. Apsolut, odnosno Bog jest „apsolutna egzistencija i kao takav i uzrok i načelo svake relativne egzistencije, apsolutni stvoritelj ni iz čega.“[69] Apsolutno je slobodan, može svoje stanje čiste potencije realizirati u stvaranju svijeta, ali isto tako može i ne stvarati. On je „beskonačna afirmacija sebe sàma.“[70] Sam sebe shvaća kroz svoju ideju kao beskonačno afirmirajuće, pa jest stoga i beskonačno afirmirano, i zbog toga što ostaje jedan, shvaća samog sebe još i kao indiferenciju obojega. No, iako apsolut sebe samog shvaća kao afirmirajuće, afirmirano i indiferenciju, on ipak nije ništa od toga posebno nego apsolutni identitet, u kojem su te tri forme razriješene. Schelling shvaća apsolut kao apsolutno jedinstvo samo i apsolutno svestvo samo, „i to oboje neposredno kao jedno.“[71] Apsolut je totalitet, ali ne kao mnoštvo nego je

[64] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti,* predgovor, str. IV.
[65] Ibid., predgovor, str. I
[66] Ibid., predgovor, str. VIII
[67] Ibid., predgovor , str. I
[68] Ibid., predgovor, str. VIII
[69] Ibid., predgovor , str. IX.
[70] Ibid., str. 12.
[71]Ibid., str. 13.

jednostavan, kao jedinstvo koje „nije odredivo u suprotnosti spram mnoštva,“[72] nije jedan u numeričkom smislu nego apsolutno jedinstvo.

Apsolut je „bez svakog vremena, po sebi vječan.“[73] Nema nikakav odnos spram vremena, njegova egzistencija i bit jedno su, nema u sebi nikakva trpljenja, vrijeme ga ne aficira, on je „sve što može biti i zbiljski i najedanput bez uplitanja vremena.“[74] Iz toga slijedi da je i univerzum vječan, jer „apsolut prema njemu ne može imati nikakav vremenski odnošaj,“[75] također u apsolutnom samom „ne postoje nikakvo prije ili poslije,“[76] svemu prethodi samo po ideji. Apsolut nema u sebi suprotstavljenosti nego je u njemu posebno apsolutno jednako općenitom. Čovjek ga može dohvatiti i spoznati samo intelektualnim zrenjem, moć ljudske svijesti koja „reproducira sa sviješću i slobodom ono što „nesvjesna inteligencija“ izvorno i nužno producira.“[77]

3.2. Mitologija

Iz Schellingove konstrukcije umjetnosti slijedi da je mitologija sadržaj umjetnosti, stoga je ona i nužni uvjet umjetnosti. Mitologiju je definirao kao apsolutnu poeziju, jer je ona kao „vječna materija iz koje sve forme tako čudesno, mnogostruko proizlaze.“[78] Poezija oblikuje sadržaj, odnosno omogućuje bogovima njihovu stvarnost ili objektivnost. Bogovi su stvorenja umjetnosti i ona moraju imati jednu višu stvarnost od stvarnosti prirode, pa su tako besmrtni jer su rodovi kao i ljudski i biljni rod, te isto tako vječno traju. No, bogovi mogu imati takvu nezavisnu objektivnu egzistenciju samo u mitologiji, koja je savršeno izgradila njihov vlastiti svijet, u kojem su mogući „trajni i određeni likovi kojima mogu biti izraženi jedino vječni pojmovi.“[79] U božanskim je tvorbama riješeno protuslovlje umjetnosti, tako da je apsolut prikazan „u ograničenju bez dokidanja apsolutnoga,“[80] dakle, u umjetnosti je apsolut, koji je po sebi lijep, prikazan kroz posebne lijepe stvari, i to uvijek bez dokidanja njegove apsolutnosti. Valja samo spomenuti da je za Schellinga mitologija beskonačna, jer je ona neposredni prikaz prauzornog svijeta, odnosno prikazuje „prošlost i budućnost kao jedno,“[81] isto kao i univerzum po sebi. Mitologija, dakle, uz prikazivanje sadašnjosti i

---

[72] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 13.
[73] Ibid., str. 14.
[74] Ibid.
[75] Ibid.
[76] Ibid., str. 15.
[77] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 81.
[78] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 41.
[79] Ibid., str. 41.
[80] Ibid., str. 40.
[81]Ibid., str. 48.

prošlosti, mora moći pojmiti i budućnost, te mora očekivati i biti primjerena svim budućim odnosima. Mitologiju u potpunosti ne može razviti jedan razum, pa stoga Schelling smatra da grčki narod nije stvorio mitologiju, nego upravo suprotno, mitologija je oblikovala grčki narod. Da bi mitologija imala apsolutnu objektivnost, ili stvarnost, mora stvoriti svoj svijet koji je drugačiji od nekog pojedinčevog, stoga „mitologija ne može biti djelo pojedinca.“[82] Mitologija je „po svom izvoru djelo jednoga roda koji je ujedno individuum,“[83] pa se tako za stvoritelja grčke mitologije drži Homera, mada se ne zna točno tko je on bio, niti da li je uopće bio jedna osoba, i da li je postojao kao pojedinac.

Schelling smatra da su ideje bogova nužne za umjetnost. Pra-slike, ili ideje jesu, dakle, općeniti sadržaj umjetnosti, a ideje su bogovi, tako da je svaka po jedan poseban bog, te samo tako u posebnim formama bogova ideje imaju objektivnost. Ideje su realno gledani bogovi jer je njihova bit bog, zbog njihovog dvostrukog jedinstva, zato što ih je Schelling definirao kao „ista u-jedno-tvorenja općenitog i posebnog.“[84] Drugim riječima, ideje su posebne stvari ako su u svojoj posebnosti ujedno i općenite ili apsolutne. „Posebno može biti shvaćeno u apsolutnom i onda opet kao posebno“, [85] upravo zbog tog dvostrukog jedinstva svake ideje. Dakle, ideja je u sebi samoj apsolutna, odnosno u njoj je ono apsolutno oblikovano u svoje posebno, a ideja „kao posebno biva uzeta u apsolutno kao svoje središte.“[86] Schelling postavlja tezu da je „najviši identitet neposredno... najviši objektivitet.“[87] Iz ove teze slijedi da je ova zbilja zapravo ne-zbilja, a bogovi, likovi umjetnosti, su jedini zbiljski jer su mogući, a mogući su jer su identitet idealnog i realnog, dakle, apsolutna su mogućnost, a time su apsolutna zbilja. Nijhov apsolutni realitet „slijedi neposredno iz njihova apsolutnog idealiteta.“[88]

Tvorbu bogova Schelling je odredio kao „čisto ograničenje (strogo odvajanje), s jedne strane, i nepodijeljena apsolutnost, s druge strane.“[89] Ideje su, dakle, realno gledani bogovi, a moguće ih je u umjetnosti prikazati zbog toga što su odvojeni, zatvoreni likovi koji u sebi sadrže čitavu božanstvenost. U bogovima je „apsolutno postavljeno s ograničenjem.“[90] Drugim riječima, u svakom liku se uzajamno ograničavajuće osobine isključuju, ali

[82] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 49.
[83] Ibid., str. 51.
[84] Ibid.
[85] Ibid.
[86] Ibid.
[87] Ibid., str. 28.
[88] Ibid.
[89] Ibid.
[90] Ibid., str. 36.

apsolutnost nije dokinuta, odnosno ostaje nepodijeljena, a svaki lik u sebe svejedno prima cijelu božanstvenost. Schelling je uzeo grčke bogove za primjer tvorbe bogova. Primjer Minerve pokazuje kako je ona prauzor mudrosti i snage u jedinstvu; njezina joj se ženska nježnost morala oduzeti, jer „obje osobine ujedinjene reducirale bi taj lik do ravnodušnosti i prema tome više-manje do nuliteta.“[91] Tvorba božanskih likova odvija se po zakonu ljepote, jer su bogovi, dakle, ono apsolutno u posebnome, u ograničenju, a apsolut je ljepota, ili izvor ljepote, pa stoga „apsolutno samo u ograničenju, naime, u posebnom sagledano jest uopće lijepo.“[92] Drugim riječima, bogovi su lijepi upravo zbog svog ograničenja, odnosno zbog tih nedostajućih osobina u njihovim likovima. Jupiter je za Schellinga „očevidni simbol apsolutne indiferencije mudrosti i moći u vječitom biću.“[93] Ova točka inidferencije vidi se u tome što je Jupiter u sebe samog povukao Metis, sam se sobom tako reći vjenčao, a zatim je Minerva potpuno opremljena iskočila iz njegove glave. Tako je Minerva mudrost, jer je u cijeloj svojoj formi odjedanput iskočila bez vremena iz vječitog načela. To da je Jupiter rodio Minervu, pokazuje kako ideje proizlaze jedna iz druge. Bog jest apsolutna ideja koja u sebi obuhvaća sve ideje, a sve te ideje su proizašle iz Boga, jer su one apsolutne ako su gledane za sebe. Po tome se vidi da je „Jupiter otac bogova i ljudi, i već rođena bića bivaju kroz njega opet rođena, jer s njime tijek svijeta tek započinje i sve mora biti u njemu da bi bilo u svijetu.“[94] Bogovi zajedno čine jedan svijet „koji postoji sasvim za sebe i potpuno je odvojen od općenitog takozvanog zbiljskog svijeta.“[95] Bogovi postižu nezavisnu poetsku egzistenciju jedino sa svojim svijetom, koji je totalitet i koji se može dohvatiti samo fantazijom. Jedino je njoj moguće taj svijet sinteze apsolutnog i ograničenja prikazati u odrazu. Taj svijet bogova jest, dakle, stvoren iz fantazije i već ga samo njegova mogućnost čini zbiljskim, stoga ne smije doći u dodir s običnom zbiljom, jer bi ona nužno razorila i čar bogova. Mitologija je beskonačna, jer „je izgrađena do totaliteta i prikazuje sam prauzorni univerzum.“[96] U univerzumu su sve stvari i „svi odnosi stvari kao apsolutne mogućnosti zajedno,“[97] također i u mitologiji, jer svijet bogova stvara vlastitu povijest, tako što je svaki bog postojeće biće koje stoji u odnosu sa drugima, time postiže i najvišu objektivnost.

---

[91] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 29.
[92] Ibid., str. 34.
[93] Ibid., str. 37.
[94] Ibid., str. 40.
[95] Ibid., str. 36.
[96] Ibid., str. 48.
[97] Ibid.

Umjetnost je prikaz indiferencije općenitog i posebnog, tako da je „općenito posve posebno, posebno ujedno jest, a ne znači da je cijelo općenito.“[98] Stoga je mitologija simbolička, jer značenje božanskih tvorbi jest „ujedno bitak sam, koji je prešao u predmet i jedno je s njime.“[99] Tako, na primjer, Minerva ne znači mudrost, nego ona ***jest*** mudrost. Poetička nezavisnost bogova razorila bi se kad bi oni samo nešto značili, a tada više ne bi bili ništa. Ako nisu zbiljski tada se i njihov pojam uništava, jer je kod bogova realitet ujedno i idealitet.

3.2.1. Simbol

Dakle, mitologija jest simbolička jer je samo tako moguć „prikaz apsolutnog s apsolutnom indiferencijom općega i posebnog u posebnom“[100] Kako bi objasnio simbol, Schelling najprije objašnjava dva suprotna prikaza općenitoga, shematizam i alegorija, zbog toga što je simbol ili simboličko prikaz njihove sinteze. Shematizam prikazuje općenito tako da ono znači posebno, odnosno posebno je sagledano kroz opće. Alegorija je obrnuti prikaz, dakle, prikazuje posebno tako da znači općenito, odnosno ovdje je općenito sagledano kroz posebno. Simbol je, dakle, njihova sinteza, prikazuje općenito i posebno kao apsolutno jedno, odnosno u simbolu općenito ne znači posebno, kao što ni posebno ne znači općenito. Za primjer shematizma uzima jezik, jer jezikom općim oznakama označavamo posebno, stoga svatko vlastitim unutarnjim zrenjem može uvidjeti što je shematizam, jer shematiziramo posebno kad o njemu mislimo. U alegoriji je posebno sagledano kao općenito, dakle, ono samo znači općenito, dok u simbolu posebno postaje ono samo općenito. Simbol je apsolutna indiferencija općeg i posebnog.

Schelling smatra da je Homer svoja djela odmah od početka napravio simbolički. U mitologiji bogovi imaju apsolutnu poetičku nezavisnost, nisu samo alegorije; dakle, svaki bog jest ono što znači, odnosno, „njihovo značenje postoji u njihovom bitku.“[101] Tako daje primjer personifikata, Erisa (svađa), koji se može držati kao alegorijsko biće, kao da nešto znači, ali on nije samo nositelj svog značenja, nego je realno biće iz čije egzistencije izbija njegovo značenje.

---

[98] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 46.
[99] Ibid., str. 46.
[100] Ibid., str. 41.
[101] Vani Roščić: Schelling, *Filozofija umjetnosti*, str. 800.

4. UMJETNIČKO DJELO

Schelling definira umjetničko djelo kao sliku apsoluta, koji je indiferencija realnog i idealnog, odnosno umjetničko djelo jest uobličenje beskonačnoga u konačnome. Apsolut je prikazan objektivno, odnosno „ideja postaje osjetilno zorna u umjetničkom djelu.“[102] Kad je ideja ili božansko zorno prikazano, konačni ju duh može dohvatiti. Apsolut je, kao općeniti sadržaj, dakle, materija posebnom umjetničkom djelu. Apsolut se prikazuje u umjetničkom djelu u indiferenciji, tako što se sadržaj i forma sintetiziraju. Umjetnost ujedinjuje nužnost i slobodu, te je harmonija nesvjesne i svjesne djelatnosti, a u „doživljavanju umjetničkog djela taj identitet svjesnog i nesvjesnog očito otkrivamo.“[103] To da je umjetnost jedinstvo ili harmonija slobode i nužnost, znači da genij umjetničko djelo stvara iz „područja instinkta i nesvjesnosti kao u isti mah i iz refleksije i svijesti.“[104] Drugim riječima, genij slobodno stvara, ali ne samovoljno, nego je nehotično nagnan, a često i nije svjestan tog nagona na stvaralaštvo, dakle, u umjetničkom djelu ostvaruje se sinteza svjesnog i nesvjesnog u slobodnom djelovanju. Umjetničko je djelo „tvorevina izvorne stvaralačke spontane snage koja iz korijena apsolutnoga preko umjetnika kreira nešto osebujno i novo.“[105] Ono, dakle, nije stvoreno iz refleksije i ne oponaša prirodu ili stvarnost, zato što je genij stvaralački izvor i sam stvara kao i priroda. Kao što je univerzum umjetničko djelo Boga, tako je Bog neposredni uzrok umjetnosti, dakle, svako pravo umjetničko djelo proizašlo je iz Boga ili apsoluta. Genij kao individuum jest apsolutno jedno s općenitim sadržajem umjetnosti, i to čini apsolutnost umjetnosti. Drugim riječima, genij je u sintezi sa apsolutom, jer se „umjetnost može manifestirati samo u individuumu.“[106]

Svrhovitost prirode i umjetnosti razlikuje se po tome što je umjetnost „slobodno svrhovita, jer nosi svrhu u sebi samoj.“[107] Vrijednost umjetničkog djela jest „svagda najviša vrednota, a ne služi ničemu izvan sebe,“[108] a ljepotu umjetničkog djela čini „izražavanje beskonačnoga u konačnom liku.“[109] Dakle, posebna forma je pomirena s Bogom, odnosno s apsolutnom formom „i sasvim u nju prihvačena, sasvim jedno s njom.“[110]

---

[102] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, predgovor VIII
[103] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 87.
[104] Ibid., str. 87.
[105] Ibid.
[106] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 105.
[107] Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* str. 87.
[108] Ibid., str. 87.
[109] Ibid.
[110]Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 109.

4.1. Genij

Kako je umjetničko djelo jedinstvo slobode i nužnosti, tako samo genij može stvarati umjetnost, odnosno umjetničko djelo, jer on ujedinjuje slobodu i nužnost. Dakle, genij jest apsolutna nužnost, pa je stoga apsolutno nužno i svako istinsko umjetničko djelo, ono ne može biti i ne biti. Iz ove postavke, da je genij apsolutna nužnost, slijedi razlika između genija i talentiranog čovjeka, jer je talent empirijska nužnost, samo slučajnost.

U geniju se s njim, kao posebnom individuumu, općenitost ideje izjednačuje, tako što genij apsolutu, odnosno idejama – oblikujući ih u tijela – daje autonomnu egzistenciju, tako i ideje kao pojmovi pojedinih zbiljskih stvari egzistiraju. Apsolut se objektivira samo u individuumu genija, jer je čovjek indiferencija organizma i uma, pa je tako genij „idealan odraz apsoluta u realnom ili stvorenom svijetu.“[111] Stoga je Bog vječiti pojam čovjeka samog, „ako se on jednom idejom ili jednim vječitim pojmom odnosi na čovjeka.“[112] Ideja, dakle, može biti objektivirana samo u indiferenciji beskonačnog i konačnog, čovjek je takva indiferencija, odnosno jedinstvo, jer je tijelo konačno, a stoji u jedinstvu s dušom, i iz tako objektivirane ideje se proizvodi umjetnost, jer je njezina bit da proizvodi. Stoga je Bog neposredni uzrok svim produkcijama genija. Dakle, u geniju obitava dio Božje apsolutnosti, a „svaki umjetnik može stoga samo tako mnogo producirati koliko je s vječitim pojmom svoga vlastitog bića povezan s Bogom.“[113]

Schelling je to Božje proizvođenje umjetnosti opisao kao „vječiti, dakle nemajući nikakav odnos spram vremena, akt samoafirmacije, u čemu postoji realna i idealna strana.“[114] Priroda je realna strana, u čijoj konačnosti, takoreći, rađa svoju beskonačnost, a ideja genija je idealna strana, u kojoj uzima „konačnost opet natrag u svoju beskonačnost.“[115] Genij je i prirodno načelo i idealno načela, pa je on „prema tome cijela apsolutna ideja sagledana u pojavi ili odnosu spram posebnoga.“[116] Svijet po sebi proizveden je u spoznajnom aktu, a kroz ovaj odnos spram posebnoga genij proizvodi umjetnički svijet kao isti svijet po sebi u pojavi. Genij oponaša sam proces prirodne proizvodnje, a ne stvorenu prirodu, „dakle, ne ***natura naturata*** nego ***natura naturans***.“[117] Intelektualnim zrenjem stvara svijetove iz ničega.

---

[111] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 91
[112] Ibid., str. 91.
[113] Ibid.
[114] Ibid., str. 92.
[115] Ibid.
[116] Ibid.
[117]Ibid., predgovor, str. VII.

4.2. Odnos uzvišenosti i ljepote

U geniju se nalazi apsolut, ono po sebi jedno, a apsolut se pak u pojavi razlaže u poeziju i umjetnost, a obje „su u svojoj apsolutnosti opet jedno i isto.“[118] Apsolut je, dakle, točka identiteta suprotnosti, umjetničko djelo mora objektivirati samo apsolut, a on se pak u pojedinačnom umjetničkom djelu pojavljuje razložen u dva načina pojavljivanja, i to u uzvišenoga i lijepoga, pa se stoga uzvišenost i ljepota u umjetničkom djelu nerazješivo prožimaju. Poezija i umjetnost dva su suprotstavljena jedinstva, jer se poezija u umjetničkom djelu izražava kao uzvišenost, a uzvišenost je apsolutna forma, jer u sebe prima cijelu beskonačnost, odnosno uobličuje beskonačno u konačno. Umjetnost se izražava kao ljepota, a ljepota je posebna forma koja je jedno s apsolutnom, odnosno konačno je uobličeno u beskonačno.

Kada je beskonačno razlikovano u konačnome, tada se može reći da je predmet uzvišen. „Sva uzvišenost jest ili priroda ili nastrojenost,“[119] a supstancija uzvišenog jest uvijek jedna te ista, dok se njezina forma mijenja. Schelling u prirodi uzvišenost nalazi, kad osjetilni predmet nadilazi našu spoznajnu moć, te kad priroda pokazuje svoju moć, u odnosu na koju naša snaga iščezava u ništa. Za primjer prvog slučaja uzvišenosti prirode Schelling koristi „goleme mase brda i stijenja, vrh kojih oko ne dostiže, široki samo nebom natrkriveni ocean, svjetsko zdanje u njegovoj neizmjernosti, za koje svako moguće mjerilo čovjeka biva nedostatno.“[120] Ovo predstavlja, zapravo, neizmjernost prirode, a ona nije uzvišenost jer ta neizmjernost je samo veličina, u njoj samoj nema beskonačnog, nego je odraz, simbol istinske beskonačnosti. Dakle, uzvišenost se nalazi u prirodi ukoliko se njezina relativna veličina shvaća kao simbol beskonačnost ili onog apsolutno velikog. Ova neizmjerna veličina prirode izaziva utučenost, pa se čovjek s malodušnošću odvraća od te velike slike prirode, jer uočava da njegova spoznajna moć ima granice, a i u krajnjem ga slučaju podsjeća na vlastitu nemoć u usporedbi s uništavajućim silama prirode. No, čovjek kontemplacijom divljih prirodnih masa, u apsolutnoj veličini, uočava ogledalo, odnosno simbol onog beskonačnog po sebi. Dakle, kontemplacijom je čovjek sposoban gledati ono po sebi beskonačno koje je u osjetilno beskonačnom, a ovo je pak opet jedno konačno i čini formu. Schelling ovo zrenje uzvišenog naziva estetičkim zrenjem, jer „ovo istinski beskonačnoga u beskonačnosti prirode jest poezija.“[121] Za primjer drugog slučaja uzvišenosti u prirodi Schelling koristi hrabrost, jer će se

[118] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 108-109.
[119] Ibid., str. 93.
[120] Ibid., str. 94.
[121] Ibid., str. 95.

kukavica okrenuti od strašne slike vlastite ništavnosti, koju priroda izlaže kroz svoje razarajuće moći, dok će se hrabar čovjek uhvatiti u koštac s prirodom „u trenutku kada sve snage prirode i kobi na njega neprijateljski navale.“[122] Dakle, čovjekovo suočavanje s razornim silama prirode čisti njegovu dušu, odnosno, oslobađa je od njegovog najvišeg trpljenja. U tom trenutku suočavanja čovjeku „dolazi apsolutno zrenje, koje sliči suncu koje se probija iz olujnih oblaka,“[123] te postiže nadzemaljski užitak jer se oslobodio trpljenja. Forma uzvišenog jest ono konačno koje treba primiti beskonačno, dakle ona je simbol beskonačnoga i stoga je apsolutno velika, odnosno, mora beskonačnome biti primjerena. Pritom je svejedno da li je apsolutna besformnost ili apsolutna forma, „jer oboje je samo opet jedno te isto.“[124] Apsolutna forma i apsolutna besformnost jedno su te isto, zato što je u apsolutnoj besformnosti beskonačnost uhvaćena u konačnost, pa je time ujedno i apsolutna forma, a apsolutna forma jest forma bogova, u njoj je, dakle, dokinuto svako ograničenje, pa time, zapravo, ima isti učinak kao apsolutna besformnost.

No, ova uzvišenost u prirodi, „u kojoj je priroda svojom veličinom za sposobnost shvaćanja i onu u kojoj ona svojom moći za našu je fizičku snagu apsolutno velika i beskonačna,“[125] samo je relativna u odnosu prema istinskoj beskonačnosti. U uzvišenom istinska beskonačnost potiskuje ono konačno koje hini beskonačnost, pa je stoga „konačno još u pobuni protiv beskonačnosti, iako u ovom odnosu samo biva simbolom za njega.“[126] U lijepom je konačno izvorno pomireno s beskonačnim. Za Schellinga je uzvišenost također i nastrojenost, koju je odredio kao „načelo kroz koje konačnost biva spuštena do simbola beskonačnoga.“[127] Samo u umjetnosti nastrojenost pada u subjekt, pa je u umjetnosti objekt sàm uzvišen. Uzvišenost i ljepota međusobno se odnose kao dva jedinstva, „uzvišeno u svojoj apsolutnosti obuhvaća lijepo, kao što lijepo u svojoj apsolutnosti obuhvaća ono uzvišeno.“[128] Ljepota nužno zahtijeva ograničenje, pa je njezina forma bezgraničnost sama, to se vidi, na primjer, kod oblikovanja Jupitera, gdje su sve granice, osim one nužne koja čini sliku, dokinute, pa tako Jupiter nije niti mlad niti star. Također, kod oblikovanja Junone sadržane su samo granice koje joj daju ženski lik, nema nikakve druge osobine. Drugim riječima, ona je ograničena da bude samo ženski lik. Uzvišenost i ljepota kvantitativne su suprotnosti, stoga

[122] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 95.
[123] Ibid., str. 95.
[124] Ibid., str. 96.
[125] Ibid., str. 95.
[126] Ibid., str. 99.
[127] Ibid.
[128] Ibid.

„što je manje ograničenje unutar kojeg je jedna slika kao ljepota, to više se naginje ona prema uzvišenom, a da ne prestaje biti ljepotom.“[129] Određenje uzvišenog i lijepog jest relativno, u jednom odnosu nešto može biti određeno kao lijepo, a u drugom je odnosu uzvišeno. Dakle, kako slika Junone sadrži više ograničenja, ona je u usporedbi sa slikom Jupitera, koji je manje ograničen, ljepota dok je Jupiter uzvišenost. No, slika Junone promatrana za sebe, dakle, kao za sebe apsolutna, je uzvišenost. Stoga, Schelling postavlja stav, da „niti u jednoj sferi nešto ne može biti nazvano lijepim, što u drugom odnosu ne bi bilo i uzvišeno.“[130]

[129] Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti*, str. 100.
[130]Ibid., str. 100.

5. ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu je, dakle, prikazan kratak pregled Schellingove filozofije umjetnosti. Došlo se do zaključka da njegova filozofija umjetnosti počiva na indiferenciji realnog i idealnog ili konačnog i beskonačnog. Za Schellinga je apsolut, odnosno Bog apsolutni identitet, nedjeljiv i u sebi ujedinjuje sve suprotnosti prirode, ali ujedinjuje i samu prirodu s duhom, te iz toga slijedi da je Bog izvor umjetnosti, jer je, dakle, upravo Bog ta indiferencija realnog i idealnog. Prema tome, Schelling filozofiju prirode i transcendentalni idealizam sintetizira u filozofiji umjetnosti.

Dakle, kako je Bog izvor ili uzrok umjetnosti, tako ga ona prikazuje putem umjetničkog djela, koje je njegov osjetilni prikaz. No, samo genij može stvarati prava umjetnička djela, odnosno pravu umjetnost, koja se razlikuje od vještog oponašanja stvorene prirode, zbog toga što genij, kao i priroda, proizvodi. Posebnost genija je u tome što je on sinteza slobode i nužnosti, dakle, apsolutna je nužnost; a kako Bog ujedinjuje sve suprotnosti, stoga se ono božansko nalazi u geniju, pa je tako Bog uzrok umjetničkim djelima. Stoga genij može proizvoditi dokle god je u dodiru s onim božanskim u sebi. Kroz intelektualno zrenje genij proizvodi umjetnička djela u kojima daje Bogu, odnosno idejama, tijelo, zapravo, objektivira ga. Pa je tako, Schelling, u svojoj konstrukciji umjetnosti, mitologiji dao važno mjesto, naime, odredio ju je kao njezin sadržaj, jer objektivira ideje, stvara bogove, dakle, daje im realnost.

LITERATURA

1. Filipović, V.: *Klasični njemački idealizam,* Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1979.
2. Grgurev, V., Rinčić, I., Krivak, M., Perić, Z., Roščić. V., Veljak, L., Eterović, I.: „Recenzije i prikazi“, *Filozofska istraživanja* 29 (4/2009), str. 787-807.
   Ovdje: Vani Roščić, F.W.J. Schelling: *Filozofija umjetnosti*, prikaz na str. 799-802
3. Schelling, F.W.J.: *Filozofija umjetnosti* (prijevod s njemačkoga: Marijan Cipra), Hrvatska Sveučilišna Naklada, Zagreb, 2008.